

„Ostium zu schmal, nach dem Pavillon zu breiter wird und an welchem die ehemaligen Windungen deutlich zu fühlen sind”.

Blz. 41. „Die Therapie der Pyosalpinx besteht, wie die der chronischen eiterigen Salpingitis in Massage und Ausstreichungen nach dem Uterus zu, wobei besondere Sorgfalt auf den geraden Theil der Tube zu verwenden ist. Freilich dürfte dieselbe frühestens drei Monate nach der Infection beginnen, weil mindestens so lange (PROCHOWNICK) die Keime sich virulent erhalten”.

Blz. 43. „Ich behandelte einst einen Fall, wo angeblich vier Wochen vorher ein Abort stattgefunden hatte und sich eine weiche kugelige Cyste in der Tube von 7 cM. Durchmesser vorfand. Bevor ich noch mit der Diagnose im Reinen war, constatirte ich, dass die Cyste sich verkleinerte. Ich massirte daher getrost weiter.”

Als wij medici, den grooten FOEZEL uit den Doofpot ook al concurrentie gaan aandoen en zingen: Pats, pats, pats, je wrijft er maar op los!, dan is het toch ook de moeite niet meer waard, dat wij boeken over het vak schrijven, vooral niet, als ze zoo slecht zijn als het boek van ZIEGENSPECK, en in elk geval heb ik geen lust dergelijke doofpotachtige boeken uit te lezen of mijn tijd te verdoen met er nog meer uit te citeeren. Wanneer een der lezers van het *Tijdschrift* nu nog lust mocht gevoelen een aankondiging van het geheele boek te schrijven, dan sta ik hem gaarne mijn „Recensionsexemplar” af.

31 Dec. 1894.

TREUB.

INGEZONDEN.

EXTRACTUM THYROIDII SICCUM EN EXTRACTUM THYMII SICCUM.

Dr. DE WAL levert in dit *Tijdschrift* 12 Jan 1895, blz. 90 een referaat omtrent de resultaten van de proefnemingen door P. BRUNS te Tübingen bij hypertrophie van de glandula thyroidea verricht en waarvan de resultaten in de *Deutsche med. Wochenschr.* XX, 41, 1894 en op de Naturforscherversammlung te Weenen zijn medegedeeld.

Het schijnt mij niettemin belangrijk genoeg de schijnbare tegenstrijdigheid tusschen de heerschende opvatting omtrent de werking van het extractum thyroideum en de resultaten, die men bij de toediening daarvan waarneemt bij enkele ziektevormen, met name de hypertrophie der thyroïdaalklier onderling te toetsen.

Het schijnt inderdaad een vreemde contradictie, dat bij afwezigheid of atrophie van de schildklier hetzelfde middel dienst doet als bij hypertrophie en toch komt mij die tegenstrijdigheid bij een juiste interpretatie van de volgende door mij waargenomen gevallen slechts schijnbaar voor.

Het eerste geval betrof een man, die in de cellulaire gevangenis was op-

genomen met een tamelijk groot gezwel rechts aan den hals, dat hard op het aanvoelen was. De hoofdzakelijke klachten betroffen de ademhaling en daarbij had patiënt, gelijk hij het uitdrukte, een gevoel van angst in de streek tusschen hart en bovenborstbeenrand. Van de redeneering uitgaande, dat dergelijke harde hypertrophische klieren meestal gepaard gaan met atrophie van het eigenlijke klierweefsel gaf ik pat. 1 gramm. extr. thyroïdeum siccum (VERWEIJ), met dit resultaat, dat alle ziekelijke verschijnsels verdwenen en dat de omvang van den hals in den aanvang $1\frac{1}{2}$ cM. kleiner werd, maar later stationnair bleef. Men kan hier dus aannemen het bestaan eener hypertrophia spuria — weliswaar vermeerdering in omvang door nieuwvorming van bindweefsel of weefsel van carcinomenteusen oorsprong, maar tevens met vermindering van het eigenlijke klierweefsel en dientengevolge gebrekkige afscheiding.

Minder verklaarbaar komt mij het tweede geval van struma voor, dat bij een vrouw van middelbaren leeftijd tijdens haar zwangerschap ontstond en dat gepaard ging met ademnood bij beweging en met een belemmerde sterk fluitende ademhaling ter hoogte van de stembanden. Ook hier diende ik van $\frac{1}{2}$ —1 grm. extr. thyroïdeum daags in pillen toe, waardoor het gezwel, dat veel weeker was dan het vorige, ook aanvankelijk kleiner werd, maar waar later de omtrek van den hals stationnair bleef. In eenige dagen waren zoolwel ademnood als fluitende ademhaling verdwenen, die echter terugkeerden, toen patiënt gedurende eenige weken de kuur onderbrak. Opnieuw werd het extract toegediend en in zeer korten tijd namen de abnorme verschijnselen opnieuw af.

Hoe dit evenwel te verklaren? Ik had vroeger eens opgemerkt, dat een thymus-klier ter grootte van een sina'sappel door toediening van Ext. thymii in eenige dagen tot een omvang van een knikker gereduceerd werd en bleef en ook had ik waargenomen, dat de recente schildkliergezwellen veel meer door het extract worden aangetast en verkleind dan die van ouderen datum, zoodat hier de mogelijkheid bestond, dat het klierweefsel door zenuwdrukking de abnorme verschijnselen had veroorzaakt, maar naar het uiterlijk te oordeelen was de hypertrophische klier na het gebruik van het middel niet duurzaam genoeg verkleind.

Toch zou ik deze verklaring nog de meest aannemelijke vinden, wanneer men nagaat, hoe de hypertrophische schildklier dikwijls met tal van uitloopers tusschen de verschillende weefsels van den hals indringt, en reeds belangrijke ziekteverschijnselen veroorzaakt, waar men die op het uitwendig aspect weinig zou vermoeden, zoodat het meten van den omvang van den hals een zeer gebrekkige maatstaf voor de toe- of afnemning van de hypertrophische schildklier is.

Een ander verschijnsel, dat mij driemaal bij de toediening van extr. thyroïdei is voorgekomen, bestaat in de snelle vermagering. Ik kan niet, zooals BRUNS, bepaalde getallen opgeven, maar het is inderdaad opmerkelijk, hoe in een tijdverloop van eenige dagen het onderhuidsche vet als het ware wegsmelt, zoodat de vraag bij mij overweging verdient, of in gevallen van bovenmatige vetzucht dit middel niet ware toe te passen. Geheel onafhankelijk van het al of niet bestaan van myxoedema, hebben LEICHTENSTERN

en WENDELSTADT in het Augusta-Hospitaal te Keulen in ruim twintig gevallen het thyroideaal-extract met goed gevolg tegen vetzucht toegepast, terwijl CHARRIN in Parijs twee gevallen mededeelt, waar hetzelfde resultaat verkregen werd. In één geval, waar het gunstig resultaat uitbleef, schreef hij het ongunstig gevolg aan de mindere deugdelijkheid van het praeparaat toe (*The Lancet*, 12 Januari 1895, p. 123).

Mocht zich uit verdere proefnemingen bevestigen, dat de schildklier vetverminderende eigenschappen bezit, dan is het wellicht de moeite waard te onderzoeken, of omgekeerd de thymus-klier niet vetvormende eigenschappen bezit. In het bovengeciteerde geval meende ik dit te hebben opgemerkt, zonder daarbij aan meer dan een toevalligheid te denken. Onlangs evenwel verzocht Dr. PINKHOF uit Amsterdam mij, of ik hem niet wat extr. thymii siccum kon zenden, dat door den apotheker N. VERWEIJ op mijn verzoek gepraepareerd was. Hij wenschte dit toe te passen bij een kind van 2 maanden, dat hoegenaamd geen digestie-stoornissen had, maar atrophisch, uiterst mager was en zich slecht ontwikkelde. Ik zond hem het verlangde met verzoek mij den uitslag mede te deelen. Dezer dagen had ik het genoeg de mededeeling van hem te ontvangen, dat na een dagelijksch gebruik van 1—2 gramm. van het extract gedurende zes weken het kind zich flink ontwikkeld had, met name wat de onderhuidsche vetvorming betreft.

Hoewel deze waarneming tot dusverre geheel op zich zelve staat, kwam het mij belangrijk genoeg voor, om op een mogelijke functie der thymusklier de aandacht te vestigen, waaromtrent tot dusverre eigenlijk nog niets bekend is 1).

Tiel, 16 Januari 1895.

Dr. F. PH. KÜTHE.

N A S C H R I F T.

Na het opstellen van bovenstaande komt mij de hoogstbelangrijke brochure van Prof. PEL, in de *Geneeskundige Bladen* verschenen, in handen. De Schrijver trekt daarin te velde tegen de te groote dosis, door mij aanbevolen, van het extractum thyroideum, op mijn aanwijzing door den Heer VERWEIJ bereid, en komt naar aanleiding daarvan tot de gevolgtrekking, dat dit extract minder werkzaam zou zijn dan het gedroogde poeder, en dat bij de lage temperatuur van uitdamping de tuberkel-bacillen niet worden gedood (blz. 8 en 30).

Wat de laatste tegenwerping betreft, zij opgemerkt, dat het extract uitsluitend vervaardigd wordt uit schapenklieren, uit het abattoir afkomstig, en daar de ervaring leert, dat tuberculose bij het rund (in casu kalf) tot een cijfer van ongeveer 20 pCt. voorkomt, en dit bij het schaap uitzondering is, is, dunkt mij, het gebruik van de gedroogde kalfsschildklier niet raadzaam. De reden, waarom ik aan het extract boven de gedroogde klier de voorkeur gaf, was gelegen in de omstandigheid, dat vooral in heete

1) Zie hieromtrent: BENEKE, Zur Frage nach der Bedeutung der Thymushyperplasie u. s. w. *Berl. klin. Wochenschr.* 1894, S. 220: „bei sehr fettreichen „Kindern, bei denen eine grosse Thymusdrüse supponirt werden kann“.

zomerdagen het drogen bij 40° à 50° C. te veel tijd vordert, om een begin van rotting te voorkomen.

En wat de dosis betreft, daarvan ben ik in den geest van den Schrijver teruggekomen, zoodat ik thans bij zeer jonge kinderen met 0.10 gram daags begin. Wel geloof ik met hem, dat er zeer groote individueele verschillen zijn, maar in enkele gevallen van lupus heb ik ook tot groote doses mijn toevlucht moeten nemen, om tot een resultaat te geraken, zonder acht te slaan op de daaruit ontstane malaise, vermoeidheid, hoofdpijn en meerdere dergelijke onaangename bijwerkingen.

Dat de allereerste proeven met de bereiding van het extract ten aanzien van de sterkte niet geheel bevredigend waren, vond zijn oorzaak in de te langdurige verhitting tot droog worden in de vacuum-pan, waardoor de te hooge temperatuur aan de binnenzijde nadeelig op de eiwitverbinding inwerkte, gelijk ik de eer had reeds in een vergadering van het Genootschap van Natuur- en Heelkunde te Amsterdam in het afgelopen jaar mede te deelen.

Overigens blijkt uit bovenvermelde gevallen genoeg van de werkzaamheid van het extract, en is er geen enkele reden om aan te nemen, dat, terwijl het werkzame agens in water blijkt oplosbaar te zijn, er weder een andere in denzelfden zin werkende stof in de klier aanwezig zou zijn, die bij de behandeling met water zou achterblijven.

Tiel, 21 Januari 1895.

Geachte Redacteur!

De in het vorig nummer van dit *Tijdschrift* door Dr. ROBERTSON (blz. 117) beschreven „bedrieglijke urine” is niet zoo bedrieglijk als ze schijnt. Het is toch bekend genoeg, dat mucine alleen in zout-arme oplossingen door azijnzuur wordt neergeslagen. In een onlangs door mij gepubliceerde mededeeling „over de beteekenis der verdunning voor het onderzoek van urine „op eiwit, suiker en galkleurstoffen” heb ik uitvoerig op de moeilijkheden gewezen, die het onderzoek der urine op eiwit en suiker oplevert, wanneer dit vocht niet *behoorlijk* verdund is. Aan dezen laatsten eisch is door Dr. ROBERTSON niet voldaan.

De urine van 1.0355 specifiek gewicht werd slechts met de dubbele hoeveelheid water verdund voor de HELLER-HAMMERSTEN'sche proef, en in het geheel niet verdund voor het verrichten der kookproef.

Gaarne geef ik den Schrijver in overweging om, indien hem wederom dergelijke urines tot onderzoek worden aangeboden, mijn in het *Militair Geneeskundig Archief* (1894 Afl. 3) voorkomende mededeeling daarover te raadplegen. Ik vertrouw, dat hij dan over de betrouwbaarheid van de „kookproef en de „ring-reactie” met salpeterzuur een gunstiger oordeel zal verkrijgen.

Dr. ZERHUISEN.